

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7502293>

Луценко Ю.А.

*Український науково-методичний центр практичної психології
і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ*

**ДИНАМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОГО ПРОСТОРУ
В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ
DYNAMIC SECURITY AS A COMPONENT OF A SAFE SPACE IN AN
EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONDITIONS OF WAR**

The concept of security in relation to the education system or a separate educational institution is relatively new and scientifically undeveloped in Ukraine. Before the beginning of the Russian aggression in 2014, the concept of security was considered exclusively from the point of view of the compliance with safety techniques at the workplace and in the educational process. Architectural security also reflects only one component of security. In our research, we assume that the creation and maintenance of a safe environment in an educational institution is possible only with the implementation of three components: static, dynamic and procedural security.

Ключові слова: безпека, статична безпека, динамічна безпека, безпечний простір.

З початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну поняття безпеки стало одним з ключових для організації життя окремої людини, установи, закладу, організації та суспільства в цілому. Це пов'язано з ризиком захоплення нових територій, перебування певних частин України під тимчасовою окупацією, загрозою ракетних обстрілів навіть найвіддаленіших регіонів країни. У такому контексті безпека розглядається як сукупність певних умов, що дозволяють зберегти життя і здоров'я людини. Насправді у такому випадку ми розглядаємо лише одну із складових вказаного поняття – статичну безпеку. У своєму дослідженні ми виходимо за межі загальноприйнятого розуміння безпеки та визначаємо її як комплексне поняття, що складається з трьох рівнозначних складових: статичної, динамічної та процесуальної безпеки.

Проведений аналіз літературних джерел вказує на наявність певних досліджень в Україні щодо визначення поняття безпеки та його складових.

В узагальненому вигляді Заплатинський В.М. визначає безпеку як такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень (Заплатинський В.М., 2012).

Окремі дослідження поняття безпеки стосуються таких сфер, як система виконання покарань (Автухов К.А., Богатирьов І.Г., Дука О.А.,

Коваленко Д.А., Христинч І.П. Яковець І.С. та ін.). Дослідники пенітенціарної сфери визначають безпеку кримінально-виконавчої системи як сформований на основі юридичних норм і в результаті управлінської діяльності певний стан правовідносин, що виникають під час виконання кримінальних покарань. Це забезпечує недоторканність життя і здоров'я працівників, засуджених, інших громадян, діяльність яких стосується цих установ, їх нормальну працю і відпочинок, а також структурну цілісність і нормальне функціонування установ кримінально-виконавчої системи, у тому числі їх окремих підрозділів.

діяльністю установ виконання покарань, поліції, ДСНС, військових і рідше з діяльністю комунальних органів влади, громад, в тому числі і закладів освіти. Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що для системи освіти України поняття безпеки залишається новим і штучно звужується до наявності укриття чи бомбосховища, що не відповідає сучасному стану наукового дослідження та порушує принцип комплексності вказаного поняття.

Впровадження ключової реформи Міністерства освіти і науки України «Нова українська школа» передбачає створення безпечного освітнього середовища. При цьому визначаються наступні складники безпечного освітнього простору: екологічний (передбачає захищеність особистості від негативного впливу екологічних факторів та проектується на дотримання санітарно-гігієнічних, техніко-експлуатаційних умов, ефективність нормативно-правового забезпечення безпечних умов освітнього процесу), психологічний (визначається дієвими механізмами попередження та нівелювання негативного впливу психотравмуючих ситуацій на фізичне і психічне здоров'я особистості (конфлікти між педагогами, учнями, батьками; проблеми адаптації в освітньому середовищі; атмосфера конкуренції між однолітками) та інформаційний (ускладнені механізми контролю якості інформації та її доступності для дітей; надходження в освітній простір великого обсягу недостовірної інформації, сумнівного, агресивного змісту, яка може сприяти виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу тощо).

У нашому розумінні безпека в закладі освіти є комплексним поняттям що включає статичну (заходи з фізичної безпеки: вогнегасники, запасні виходи, бомбосховища чи укриття тощо), динамічну (відносини між учнями, вчителями і дітьми, адміністрації з учнями, вчителями та батьками, психологічний мікроклімат, атмосфера що сприяє розвитку та ін.) та процесуальну (навчання учнів і вчителів, розробка стандартів безпеки, проведення аналізу та оцінки стану безпеки в закладі освіти).

Автори посібника із динамічної безпеки (Лаура Кікас, Жан-Філіп Купманш, Генрік Ліндерборг та Уле Стагеберг) вказують, що передумовою впровадження динамічної безпеки є спеціально організоване навчання, що спрямоване на формування нового мислення та культури. На їх думку

налагодження динамічної безпеки є процесуальним явищем і потребує залученості всіх учасників життєдіяльності закладу чи установи. Для того, щоб впровадити практики динамічної безпеки, необхідно, щоб вони стали частиною культури та щоб їх просували всі суб'єкти всередині організації. Незважаючи на те, що головна відповідальність за розвиток та зміни лежить на уповноваженому органі та керівництві організації, історія показує, що культурні зміни відбуваються лише тоді, коли люди беруть відповідальність за зміни на себе. Для цього потрібно, щоб організація та персонал побачили переваги змін. Цей процес може бути непростим – особливо, якщо організація застрягла в старих традиціях. Останнє твердження співвідносне з системою освіти України, оскільки питаннями безпеки традиційно займалися зовнішні органи і служби: пожежна безпека, САНЕПІД станції, архітектура та ін. Слід підкреслити ще раз, що у такому розумінні безпека розглядається виключно як сукупність фізичних (архітектура) та процесуальних (розробка та дотримання інструкцій) показників.

Ми виходимо з припущення, що впровадження безпечного простору в закладу освіти вимагає спеціально організованого навчання всіх учасників НВП. Емпірично доведена доцільність залучення батьків та старшокласників до процесу обговорення та відпрацювання критеріїв динамічної безпеки. Динамічна безпека впливає як на окремого представника закладу освіти, так і на організацію життєдіяльності закладу/установи в цілому. Цікавим є приклад з Грузії, коли за допомогою міжнародних донорів було відкрито нову, сучасну бібліотеку в закладі відбування покарання. Бібліотека була визнана як «місце тиші, поваги та рівності». Через певний час працівники установи почали відмічати покращення загального клімату, зниження кількості конфліктів, покращення комунікації між засудженими та працівниками і всередині угруповань засуджених. Цей приклад розкриває особливості динамічної безпеки як процесуального явища.

В умовах закладу освіти динамічна безпека впроваджується через проведення міні-обговорень (наприклад 15 хвилин під час наради при директорові чи педагогічної ради) та спеціально організованих тренінгах із застосуванням сократичної бесіди. Під час таких заходів представники адміністрації, вчителі, персонал психологічної служби, батьки та старшокласники відпрацьовують критерії динамічної безпеки, умови їх дотримання, час від часу проводять аналіз та вносять відповідні зміни в модель безпеки. Слід підкреслити, що динамічна безпека являє собою певний тип стосунків, особливості комунікації, мікроклімат, рівень задоволеності від перебування в закладі освіти – тобто філософсько-ціннісну основу закладу.

Роль адміністрації в процесі розробки критеріїв та показників динамічної безпеки не є визначальною. Директор та його заступники є рівноцінними партнерами та учасниками обговорення та мають враховувати

всі пропозиції без критики та оцінки. Така робота суперечить встановленій практиці: «керівництву видніше» і потребує зміни цінностей, філософії та визнання у якості експертів всіх учасників процесу.

Таким чином, поняття динамічної безпеки потребує подальшого дослідження та розробки відносно системи освіти України. Крім того, потребує розробки методика впровадження динамічної безпеки, створення «дорожніх карт», пілотування інструментів роботи з педагогами, учнями та батьками щодо впровадження моделі динамічної безпеки в закладі освіти.